

ALMANYA'NIN TESSA HOFMANN'A VERDİĞİ NİŞAN: TARİHÎ ÇARPITMA MI, JEOPOLİTİK ÇELİŞKİ Mİ?

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

Analiz No : 2025 / 47

05.11.2025

Almanya, 20 Ekim 2025te Dr. Tessa Hofmanna Federal Liyakat Nişanı (Bundesverdienstkreuz) vererek, Birinci Dünya Savaşı olaylarını Ermeni Soykırımı olarak tanıyan 2016 Bundestag kararının mimarını ödüllendirmiştir. Hofmannın GfbV ve AGA gibi örgütlerdeki çalışmaları, diaspora lobileriyle işbirliği ve Osmanlıda Hristiyan azınlıklara soykırım tezi, ödül gerekçesi olarak sunulmuştur. Bu, Türkiye'nin ortak tarih komisyonu ve arşiv açma tekliflerini reddeden, tarihî meseleleri siyasî baskı aracı hâline getiren bir adım olarak görülebilecektir.

Öte yandan, ödülün verilmesinden kısa bir süre sonra, Almanya Başbakanı Friedrich Merz, 30 Ekim 2025te Ankarada Cumhurbaşkanı Erdoğan ile gerçekleştirdiği ilk resmi ziyarette, Türkiye'yi ABnin yakın ortağı olarak gördüklerini belirterek yeni bir stratejik diyalog başlatacaklarını açıklamıştır. Gündemde güvenlik, savunma sanayii işbirliği, enerji, ticaret, göç yönetimi, AB fonlarına erişim ve Suriyenin yeniden inşası için yaptırımların kaldırılması yer almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, AB iradesi karşılık bulursa üyelikte kısa sürede mesafe alınabileceğini vurgularken, Merz Rusya tehdidi karşısında NATO müttefiki Türkiye ile daha yakın savunma işbirliği mesajı vermiştir. Türkiye-Almanya ilişkilerinde son dönemde sergilenen yakınlaşmanın devamı için ziyaretin yeni bir dönem başlatma potansiyeli taşıdığı değerlendirilmiştir^[1].

Türkiye-Almanya ilişkilerinden ayrı olarak, Türkiye-AB ilişkilerinde hassas bir dönemden geçerken diaspora etkisini pekiştirmekte, Almanyanın tarihî vicdan imajıyla jeopolitik hamlesini birleştirmeyi amaçlamaktadır. Tessa Hofmana dönecek olursak, Hofmannın 2022deki 44 günlük Karabağ savaşını soykırım olarak nitelendirmesi, Türkiye-Azerbaycan ittifakını hedef alan yeni bir propaganda zemini yaratmaya çalıştığı görülmektedir. Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı bu durum şaşırtıcı olmasa da, Türkiye'nin arşiv çağrılarının göz ardı edilmesi ve diyalog önerisinin üzerinde durulmadığı hatırlanmalıdır.

Bilimsel çalışma adıyla alınan bu ödül, konudan bağımsız olarak değerlendirildiğinde

bilimsel yaklaşımların da içini boşaltmaktadır. Bilim tarafsızdır, konuyu tüm yönleriyle ele alınmasını gerektirir. İçinde bulunulan koşullar da değerlendirilerek, eş zamanlı olarak yaşanan büyük tarihsel gelişmeler araştırmaya dahil edilerek doyurucu sonuçlara varılabilir. Detaylı olmayan, internette basit bir araştırma yapılarak, adı geçenin Türk tarafına ya da dünya tarihine ilişkin detaylı bir araştırma yapmadığı görülebilecektir. Bu konu ile ilgili olarak bazı örnekler sunmak okuyucularımızın Almanya tarafından Devlet Nişanına layık görülen kişiye dair fikir verebilecektir.

Tessa Hofmann tarafından kaleme alınan Sessizlikten Yeniden Hatırlamaya: Alman Medyasının Osmanlı Ermenilerine Yönelik Katliamlara ve Soykırıma Tepkisi başlıklı makaleden yola çıkarak, Birinci Dünya Savaşı olaylarının yüzüncü yıl faaliyetlerinin Hofmann tarafından tek taraflı olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Söz konusu makalede, Almanyanın 19. yüzyıl sonundan modern döneme kadar Osmanlı İmparatorluğu ve Ermeni Olayları karşısındaki resmi ve medyatik tutumunu incelemektedir.

Makale, 18. yüzyıl sonlarında Alman kamuoyunun Ermenistanı alakasız ve uzak bir bölge olarak gördüğünü belirten bir alıntıyla başlamaktadır. 19. yüzyılın büyük bir bölümünde bu durum değişmemiş, ancak Almanya, Yakın Doğudaki çıkarlarına odaklanmaya başlayınca durum farklılaşmıştır. 1880lerin sonlarından itibaren, Şansölye Otto von Bismarckın temkinli, fakat Osmanlı yanlısı diplomasisi yavaş yavaş uygulanmaya başlanmıştır. Alman İmparatoru II. Wilhelmın Sultan II. Abdülhamid ile yakınlaşmasıyla, Türkiye, Rusyaya karşı potansiyel bir askeri müttefik ve Alman malları için bir pazar olarak görülmeye başlanmıştır. 1895 ve 1896 boyunca Osmanlı Ermeni Hristiyanlarına yönelik yaşanan büyük çaplı takibat ve kıyım iddialarının Alman devlet adamları arasında etik bir ikilem yarattığının ileri sürüldüğü görülmektedir. Yazarın iddia ettiği bu ikilemin, Osmanlı devleti ile iyi ilişkileri riske atmama yönündeki siyasi kararlarla üstünün kapatıldığı yazılmıştır[2]. Yazara göre, Alman medyasının Ermeni Olaylarına yönelik kapsamı, özellikle 1895 ve 1896 yıllarında zirve yapmıştır. Buna göre medya, genellikle Almanyanın Yakın Doğudaki yeni hırslarını yansıtmış ve bu dönemde Rus ve İngiliz düşmanı bir oryantasyon, Türk devletini koruma hedefini şekillendirmiştir[3]. Özellikle Hristiyan (çoğunlukla Protestan) basını, Alman hükümetini eylemsizlik nedeniyle eleştirmiş olsa da, Katolik ve Protestan misyoner yayınları dışındaki ana akım Alman basını, Ermeni Meselesinin Alman dış politika hedeflerine tamamen tabi kılınmasını zımnen kabul ettiğini yazmıştır[4]. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere, Hofmannın bilimsellik kaygısı devletlere eşit mesafede kalmaktan ileri gelmektedir. Bilimsellik, devletlerin dürüstlüklerinin ya da devlet politikalarının planlı bir şekilde eleştirilmesinden daha derin bir anlam taşımaktadır. Bilimsellik, olayların bütün taraflarının ve bütün boyutlarının ele alınmasını gerektirmektedir. Bir bilim insanı olarak Bayan Hofmannın bu hususu ihmal ettiğini düşünüyoruz. Yazar ayrıca, makalesinde henüz Türkiye Cumhuriyeti kurulmamış olmasına rağmen Osmanlı Devleti yazmak yerine Türkiye demeyi tercih etmiştir. Bu yaklaşımın bir bilim insanına yakışmadığı konusuna girmeden önce, savunduğu tezin gerçekte ve tarihi olgularla örtüşmediğini değerlendirmesi gerektiği de altı çizilmesi gerek bir diğer husus olarak göze çarpmaktadır. Tabii makalenin yazıldığı yıl da göz önünde bulundurulursa (2016), konu ile ilgili yapılan çalışmalara geniş bütçeler ayrıldığını hatırlamak yerinde olacaktır. Dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyeti ve Osmanlı Devleti ifadeleri kavram kargaşasına feda edilmiş olabilecektir.

Hofmannın bilimsel makalesine devam edecek olursak; I. Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Avusturya, müttefikleri olan Türkiye'nin Ermeni olaylarına dair haberlerini askeri sansür altına alındığını yazdığını görebiliriz[5]. Sansür yönergeleri, Ermeni Olayları ile ilgili yayınların önceden sansüre tabi tutulmasını emretmiştir. Makaleye göre, Alman dışişleri bakanlığı, Ermenilerin sevk ve iskânını bir iç Türk idari meselesi olarak tanımlamış ve bu konunun tartışılmaması gerektiğini bildirmiştir[6]. Yetkililer, olaylardan dolayı üzüntü duymalarına rağmen, Türkiye ile olan askeri ittifakın Ermenilerin kaderinden daha üstün bir öncelik olduğunu açıkça belirtmişlerdir. Almanyanın makalede, iç ve dış eleştirilere karşı, Ermenilerin sadakatsizliğini öne sürerek ve Osmanlı Devletinin eylemlerini meşru müdafaa olarak göstererek bir karşı strateji geliştirdiği yer almaktadır. Savaş sonrasında, 1921 yılında Berlinde eski Osmanlı Sadrazamı Talat Paşaya suikast düzenleyen Soghomon Tehliryanın davası uluslararası basının dikkatini çekmiştir. Hofmannın yazdığına göre, davanın apolitik olarak görülmesi çabalarına rağmen, jüri üyelerinin Tehliryanı beraat ettirmesi, Alman yetkilileri Almanyanın savaş müttefikiyle olan suç ortaklığını düşünmeye sevk ettiğinden bahsetmektedir[7]. Tehlirian beraat ettirilmesi için hakkında akıl sağlığı ile ilgili sahte raporlar düzenlenmiş bir teröristtir. Adıgeçenin beraat ettirilmesinin vicdanlı-vicdansız Almanlar alt metni ile sözde dürüst olma çabası bağlam dışı ve nitelikten uzak bir tartışmaya yol açmaktadır. Bilimselliğine katkıda bulunması amacıyla, yazara Osmanlı tarafının belgelerini incelemesini tavsiye ediyoruz.

Makalenin devamında, II. Dünya Savaşı sonrasında, Alman kamuoyunun ilgisi Nazi döneminde yaşanan Avrupa Yahudilerine yönelik eylemlere odaklandığı, Osmanlı Ermenilerine yönelik yaşananlar uzun süre unutulduğu yazılmıştır. Yazarın konuyu bir bütün olarak ele almaktan uzak bir araştırma izlediğini bir kenara koyarsak, şu cümle oldukça dikkat çekicidir: 1975-1983 yılları arasında Ermeni militan gruplarının Türk diplomatlara yönelik suikastları, Alman medyasında Ermeni-Türk ilişkilerinin tarihi boyutlarını hatırlamak için bir motivasyon yaratmıştır[8]. Tarih aralığının 1973-1984 olduğunu belirttikten sonra bu cümleye ilişkin ifade edilecek çok nokta bulunmaktadır. Ermeni militan ifadesi, Türk diplomatlarına yönelik saldırıların Türk-Ermeni ilişkilerinin tarihi boyutları hatırlamak için bir motivasyon kaynağı olduğunu belirtmesi konuyla ilgili derinlemesine bir çalışma yapılmadığını göstermektedir. Hofmann kısa bir araştırmayla terör örgütü ASALANın (Ermenistanın Özgürlüğü için Ermeni Gizli Ordusu, İng. Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia) CIA tarafından 2010 yılında yayınlanmış, Devam eden uluslararası bir tehdit olarak nitelendirilmiş bir terör örgütü[9] olduğunu öğrenebilecekken, 2015 propaganda faaliyetlerinin rüzgarına kapılıp bu noktayı gözden kaçırmış gibi görünmektedir. Türk diplomatlarına yönelik saldırıları ise haklı bir mücadele gibi sunması ise zannediyoruz ki Alman devlet nişanını yazara uygun görenlerin de gözlerinden kaçırmıştır.

Yazarın makalesinde sadece ele aldığı dönemler bile tartışmalıdır. İşaret edilen tarihlerin çok öncesinde, sadece Anadolu'da Sovyet Rusyası tarafından silahlandırılmış Ermenilerin isyanları dahi belirtilmiş olsa, Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu Birinci Dünya Savaşı koşulları üzerine kısa bir araştırma yapılsa, soykırım niyetiyle hareket edilmediği açıkça görülecektir. Yüzyıllardır çok sayıda topluluğu bir arada barındırmış Osmanlı'nın millet-i sadıka olarak adlandırdığı Ermeni toplumuna yönelik bir gecede alınmış bir kararla

soykırım ilan edildiğinin iddia edilmesi ise sonuç odaklı yanılığ ya da geriye dönük yanılığ olarak adlandırılabilir.

Özetle, Hofmannın makalesinde, Birinci Dünya Savaşının kaotik koşullarında Osmanlının Sevk ve İskân kararını bugünkü bilgiyle soykırım olarak etiketlemesi, geriye dönük yanılığ örneğidir; zira o dönemdeki aktörlerin savaş, isyan ve kitlesel göç gibi eşzamanlı tehditleri öngöremeyeceği göz ardı edilerek sonuç kaçınılmazmış gibi sunulmaktadır. Bu yaklaşım, geçmişe dönük yanılığ (ing. hindsight bias^[10]) mekanizmasıyla işlemekte, tarihî olayları tek taraflı bir mağduriyet anlatısına indirgeyerek Osmanlı arşivlerindeki karşı delilleri sistematik olarak dışlamaktadır.

Tessa Hofmann, Federal Cumhuriyetin en yüksek nişanını almıştır. 20 Ekim 2025te Berlin-Friedenau'daki düzenlenen bir törenle ödüllendirilmiştir. Bu karar, Federal Başkan Frank-Walter Steinmeier tarafından Haziran ayında alınmıştı. Hofmannın bütün girişimlerinde propaganda ve tarihi çarpıtmalar olduğunu söylemek yeni bir ifade olmasa da, görülen o ki, Türk ve Türkiye karşıtlığından doğan hareketlerin ödüllendirildiği günlerden geçildiği için devlet nişanının kendisine uygun görülmesi şaşırtıcı değildir. Sonuç olarak, Almanyanın Tessa Hofmann'a Federal Liyakat Nişanı vererek diaspora odaklı, tek taraflı soykırım anlatısını ödüllendirmesi, tarihî gerçekleri siyasî araç hâline getirmenin yeni bir örneğidir. Öte yandan Türkiye, arşivlerini açmaya ve ortak tarih komisyonu kurmaya hazır olduğunu defalarca beyan etmiş, bilimsel diyalogu savunmuştur. Hofmannın çalışmaları, Osmanlı belgelerini dışlayan, ASALA terörünü dolaylı meşrulaştıran ve geçmişe dönük yanılığlarla şekillenen bir yaklaşım sergilerken, Türkiyenin Birinci Dünya Savaşının kaotik koşullarındaki geçici Sevk ve İskân Kanununu millet-i sadıkaya yönelik sistematik yok etme niyetiyle çarpıtmaktadır. Bu ödül, jeopolitik yakınlaşma sinyalleriyle çelişse de, Türkiyenin haklı tezlerini kararlılıkla savunması, arşiv çağrılarını yinelemesi ve uluslararası arenada bilimsel tarafsızlığı talep etmesi gerekmektedir; zira gerçek barış, taraflı propaganda değil, belgelerle aydınlatılan ortak tarih anlayışında yatmaktadır.

*Resim: <https://armenianweekly.com/2025/10/23/armenian-genocide-scholar-tessa-hofmann-is-awarded-germanys-highest-honor/>

[1] Almanya Başbakanı Merz Ankara'da: 'Türkiye ile yeni bir stratejik diyalog başlatacağız', *BBC Türkçe*, bbc.com, 30 Ekim 2025, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c803gr85plko>.

[2] Joceline Chabot, Richard Godin, Stephanie Kappler and Sylvia Kasparian, Mass Media and the Genocide of the Armenians: One Hundred Years of Uncertain Representation, *From Silence to Re-Remembrance : The Response of German Media to Massacres and Genocide Against the Ottoman Armenians* / Tessa Hofmann, Palgrave Studies in the History of Genocide, 2016, s. 87.
https://www.academia.edu/30506719/From_Silence_to_Re_Remembrance_The_Response_of_German_

[3] A.g.e. s. 88.

[4] A.g.e. s. 90.

[5] A.g.e. s. 90.

[6] A.g.e. s. 90.

[7] A.g.e. s. 95.

[8] The assassinations of Turkish diplomats by the Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (ASALA) and by three minor clandestine Armenian militant groups from 1975 to 1983 provided many journalists inside and outside Germany with the motive to recall the historic dimensions of Armenian relations, including the Armenian Genocide and the refusal by Turkey to officially recognize the historic facts as intended genocide. As one representative of a leading German journal explained over the phone, It takes fresh blood to look at old histories. The Armenian assassinations of Turkish diplomats provided such bloody occasions for a deeper exploration by the press and can therefore be dubbed as journalistic terror, according to the French lawyer Jean-Marie Théorolleyre. For 40 years, Théorolleyre wrote a judicial chronicle in Le Monde accurately describing the character of the new Armenian militancy and contrasting it to the revenge assassinations of 1921-1922, a.g.e. s. 98.

[9] CIA, Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia: A Continuing Internaitonal Threat, <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP85T00283R000400030009-2.pdf>.

[10] Baruch Fischhoff, Hindsight is not equal to foresight: The effect of outcome knowledge on judgment under uncertainty, *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 1(3), 288 1975, <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0096-1523.1.3.288>.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağın-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağın-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2025. "ALMANYA'NIN TESSA HOFMANN'A VERDİĞİ NİŞAN: TARİHİ ÇARPITMA MI, JEOPOLİTİK ÇELİŞKİ Mİ?." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 47. Kasım 05. Erişim Aralık 14, 2025. <https://www.avimbulten.org/public/tr/Analiz/ALMANYA-NIN-TESSA-HOFMANN-A-VERDIGI-NISAN-TARIHİ-CARPITMA-MI-JEOPOLITIK-CELISKI-MI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır